

Den Haag

To-do- duurzaamheidslijst

Afval

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

Minder afval op school.

Wat fijn dat jullie aan de slag willen met afval verminderen op school. We hopen dat deze lijst jullie gaat helpen acties concreet te maken.

Voordelen aan afvalvermindering op school:

- Het imago van duurzame school wordt versterkt.
- Leerlingen, docenten en medewerkers zijn actief betrokken bij de school.
- Thema's grondstoffen, afval en duurzaamheid sluiten goed aan bij de lespraktijk.
- Er is een duidelijke kostenreductie als er minder afval is.
- Aandacht voor afval kan zorgen voor een prettige en schone leefomgeving.
- Minder afval op school bespaard tijd.
- Er komt steeds meer regelgeving rondom milieu en duurzaamheid, de school kan zich hierop voorbereiden.

Succes!

Inhoud

Afvalanalyse	2
Papier	4
PMD	5
GFT	6
Rest	7
Overig schoolafval	8
Klein Chemisch afval en Elektrische apparaten	
Textiel en Glas	
Zwerfafval en educatie	9
Tot slot	9

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

Afvalanalyse

Om afval in kaart te krijgen is het nuttig om een nulmeting te doen; een afvalanalyse.

Een afvalanalyse kun je doen per klas, met bouwgroepen of met de hele school. Vergeet daarbij de leerkrachten/docentenruimte niet.

Al het afval van een normale schoolweek wordt opgespaard. Dan kan het, bijvoorbeeld buiten op het plein, allemaal uitgesteld worden. Sorteert dan het afval per fractie (papier, GFT, PMD, rest).

Weeg (of geef het volume aan in aantal vuilniszakken) de verschillende fracties en noteer waar het afval uit bestaat. Zorg voor handschoenen en voldoende scheidingsbakken.

Voorbeeld

Papier	Kg en/of volume
Totaal	
Kladblaadjes	
Werkbladen	
Snippers	
Karton	

GFT	kg
Totaal	
Citrusvruchten, bananen	
Appels, peren	
Broodresten	
Etensresten	
Koffie en thee resten	

PMD	kg
Totaal	
Drinkpakjes	
Blikjes	
Flesjes	
Boterhamzakjes	
Verpakkingsplastic	
Plastic bekertjes, rietjes (single-use-plastics)	
Snoeppapier	

Rest	kg
Totaal	
Veegafval, puntenslijpsel	
Aluminiumfolie, chipszakken	

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

Dit is een vies werkje, maar geeft heel veel inzicht bij de leerkracht en de leerlingen.

Naar aanleiding van de analyse kunnen er ook plannen gemaakt worden. Welke afvalberg is het grootst, waar komt dat door en wat zouden we kunnen doen om dat te verminderen? De to-do-duurzaamheidslijst kan helpen bij de plannen.

Herhaal deze analyse na een maand/kwartaal en/of half jaar, jaar. Is het gelukt om afval te verminderen? Kunnen er dan misschien ook minder ledigingen gedaan worden?

Wanneer het lukt ben je duurzaam bezig: minder afval en minder transporten. Dit kan de school veel geld besparen. Het afval beter gescheiden aanbieden betekent ook nog eens betere grondstofterugwinning.

TIP

Houd de vorderingen in een schema bij en communiceer het binnen de school!

	datum	datum	datum	datum
Papier				
GFT				
PMD				
Rest				
Overig schoolafval: Klein chemisch afval Elektrisch apparaten Glas				

TIP

Kijk op www.slimmetschoolafval.nl de factsheet hoe je een goede afvalanalyse kunt doen: [factsheet voor afvalanalyse](#)

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

Papier

Papier en karton kunnen in de papiercontainer. Let op dat het papier schoon en droog is!

WEL: allerlei papier, magazines, karton, enveloppen.

NIET: pizzadozen, kartonnen drinkpakken, geplastificeerd papier (als je het papier niet kunt scheuren door de plastic laag)

Voor meer informatie zie de website: www.papierenkarton.nl

TIP

Dozen platdrukken kan veel volume schelen!

vink	mogelijkheden	kansen	Tips-websites
	Digitaal aanbieden van toetsen, lesmateriaal, vergaderdocumenten.	Helpdeskpunt voor digitaal lesgeven en laat leerkrachten elkaar helpen.	10 tips om online het beste les te geven
	Laat informatiemateriaal/ belangrijke inlees documenten rouleren ipv voor ieder uitprinten.	Vergader zonder of met weinig papier, deel documenten via Google drive of andere media.	5 tips om papierloos te vergaderen
	Dubbelzijdig printen, de printer instelling wijzigen.	Conciërge/ICT medewerker standaardinstelling wijzigen naar dubbelzijdig printen.	
	Papier gebruiken voor kladpapier	Zet een kladpapier bak naast de printer voor mislukte printjes of ander papier wat een tweede kans mag krijgen.	Mail medewerkers dat er een kladpapier bak is, voor tweede kans papier. <u>Geef duidelijk de locatie door.</u>
	Gebruik milieuvriendelijk(er) printpapier.	Er bestaan keurmerken voor milieuvriendelijker papier.	Keurmerkenwijzer overzicht-papier Nordic Ecolabel en het Europees Ecolabel zijn het milieuvriendelijkst.
	Laat minder e-mails uitprinten met een "Print mij niet" handtekening onder de mail.	Plaats een automatische handtekening onder een mail: Denk aan het milieu! Is het noodzakelijk dat u dit e-mailbericht print?	Er zijn voorbeelden op: Printwaarschuwing onder e-mail
	verminder oud papier met het weren van reclame en/of ongeadresseerde post	Haal een gratis nee/nee sticker bij het stadsdeelkantoor of vraag het tegen kleine betaling aan op de website.	www.neeneeneeja.nl (kost E3,10) -Nee/Ja-sticker (geen reclame, wel gratis kranten) of -Nee/Nee-sticker (geen reclame, geen gratis kranten)

De gemeente voert op 1 juli 2020 een Ja/Ja-sticker in. Je krijgt dan alleen ongeadresseerd reclamedrukwerk als je dat aangeeft met een Ja/Ja-sticker op de brievenbus. Zie: [Ja/Ja-sticker](#).

Zo wordt het systeem omgedraaid, er wordt pas reclame geleverd als daar expliciet om gevraagd wordt.

Dat scheelt veel onnodig papierverbruik.

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

PMD (Plastic-Metaal-Drinkflacons)

Plastic is een lastig te scheiden materiaal. Bij veel scholen zit PMD nog niet in het afvalcontract en wordt het niet apart ingezameld. Vrijwilligers op de school of de cateraar kan PMD apart houden en meenemen naar een PMD-container in de buurt.

Er zijn veel soorten plastics en plastic-achtige materialen wat het ingewikkeld maakt om te scheiden. Het kan ook bij het restafval horen omdat deze anders de plastic recycling kunnen verstoren (denk aan harde plastics, bio-plastic of aan gelamineerd plastic); deze horen niet bij het zogenoemde PMD afval. PMD afval is alleen afval van verpakkingen!

TIP

Over PMD inzameling en de verschillende soorten plastic is veel informatie te vinden:

[Duurzaam Den Haag](#)

[Recycling.nl](#)

[Wetenschap info](#)

vink	mogelijkheden	kansen	Tips-websites
	Bespreek met de schoolcateraar welk materiaal mee terug kan.	Soms kan er materiaal weer ingenomen worden door de cateraar; denk aan inpakmateriaal, PET flesjes, dozen, kratten.	Afvalstoffenkaarten-kunststof
	Bekijk de mogelijkheid om "pakjesvrije" school te worden	Laat de leerlingen alleen nog eten en drinken meenemen in een drinkbeker/broodtrommel	
	Bespreek met de afvalinzamelaar welk materiaal er gescheiden ingeleverd kan worden.	Denk aan PET, piepschuim, koffiebekers.	Omega afvalinzameling biedt een abonnement op koffiebekers. Deze kunnen apart worden opgehaald en worden lokaal gerecycled.
	Plastic (PMD) verpakkingsafval apart en bewust inzamelen.	Vraag of er betrokken medewerkers zijn die PMD afval willen inzamelen en dit zelf willen meenemen naar een PMD bak in de buurt.	Via gemeente kan je extra afvalbakken voor in de school aanvragen.
	Bekijk alternatieven voor plastic.	Denk aan: Watertappunt (subsidie mogelijk!) Blik is beter voor het milieu (hogere recyclingsgraad)	Subsidieregeling watertappunten
	Een grondstoffenfiets abonnement op plastic-scheiding	Laat plastic ophalen door de Haagse grondstoffenfiets. Het plastic wordt gebruikt voor recycling voor nieuwe producten.	www.grondstoffenfiets.nl
	Bekijk of de restafval ledigingen na verloop van tijd verminderd kunnen worden, dat bespaard geld en vervoer bij de afvalinzamelaar.	Het verminderen van de ledigingen kan per jaar honderden euro's besparen.	

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

GFT (Groente-Fruit-Tuin) of GFE (Groente Fruit en Etenresresten)

Op school is er vooral koffieresidu, theezakjes (let op composteerbaarheid) en (in beperkte mate) fruit en etensresten. Op het koffieresidu valt de meeste milieuwinst te behalen. Want per week kan het restafval van koffieresidu op een school aardig oplopen.

Wil de school toch meer doen met GFT doen download dan [de handleiding van GFT-afval tot compost](#) van Milieueducatie.

TIP

Gebruik een bokashi emmer om GFT te fermenteren: <https://www.bokashi.nl/> of bouw een wormenhotel : <https://wormenhotel.nl/>, ook mogelijk: breng GFT afval naar een compostbakkers in de buurt www.compostbakker.nl

Oud brood kan naar een oud brood container; de locaties kun je hier bekijken: www.denhaag.nl/nl/in-de-stad/natuur-en-milieu/

vink	mogelijkheden	kansen	Tips-websites
	koffieresidu is op elke school in grote getale aanwezig en wordt vaak bij het restafval gedeponeerd. Dat is niet nodig, het is een kostbare grondstof!	een oproep of mail voor enthousiaste tuiniers (leerling of medewerker) die graag het koffieresidu wil meenemen voor in de tuin.	Koffiedik bevat waardevolle voedingsstoffen en is daarmee een milde doch effectieve natuurlijke meststof en bodemverbeteraar. Het koffiedik kan direct op de tuingrond worden uitgestrooid.
	Een grondstoffenfiets abonnement voor koffie residu	koffieresidu kan voor een klein bedrag per maand worden opgehaald door de grondstoffenfiets. Het residu wordt dan gebruikt om oesterzwammen op te kweken.	www.grondstoffenfiets.nl

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

Rest

Probeer single-use producten te vermijden op school. Koffiebekers, suikerzakjes, servetten, drinken en etenswaren in wegwerpzakjes. Bekijk kritisch waar de school echt niet zonder kan. Bedenk wel dat nieuw aanschaffen van producten ook een zekere impact heeft op het milieu.

TIP

Denk eens aan tweedehands producten. Kringloopwinkels willen vaak graag helpen, zo bleek bij een VO scholen waar bijvoorbeeld het kerstdiner plasticvrij werd met dank aan de kringloopwinkel Schroeder. Kijk voor adressen en contactgegevens op www.schroeder.nl en www.kringloopholland.nl

vink	mogelijkheden	kansen	Tips-websites
	Bekijk alles wat materiaal is voor eenmalig gebruik. Het meeste is te vervangen door duurzamer materiaal.	Wegwerpbekers vervangen door mokken. Mail aan medewerkers of zij een eigen mok van thuis meenemen om afval van wegwerpbekers te verminderen.	Per medewerker komt er per dag vaak wel twee of meer wegwerpbekers bij het restafval. Reken maar uit hoeveel afvalzakken dat wel niet per week is!
	Vermijden dat plastic verpakkingsmateriaal uit de snoepautomaat bij het restafval komt.	Verpakt eten vervangen met (gratis) fruit voor de leerlingen en/of medewerkers	www.fruitplanet.nl www.joesshop.nl www.fruitfuloffice.nl www.fruitopjewerk.nl (allen leveren (soms gratis ook) in Den Haag. www.schoolgruiten.nl
	Bekijk de mogelijkheid om een milieubewuste periode inlassen	Sluiten van de automaat, tijdens een korte periode (dag/week) tijdens een milieubewuste thema dag/week	
	Besprek met de cateraar het aanbods assortiment	Bekijk het aanbod kritisch en zoek naar vervang met producten waar minder restafval bij vrij komt	Bekijk de website https://gezondeschool.nl/ voor advies en maatregelen met subsidie mogelijkheden
		Vervangen van etenswaren die langer houdbaar zijn	
		Minder servetten aanbieden	
		Installeer een drinkwater tappunt, hier is vaak subsidie voor aan te vragen.	Subsidieregeling watertappunten

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

Klein Chemisch Afval en Elektrische apparaten

Kijk op: [Klein chemisch afval \(kca\)](#) welk materiaal wel en welke niet apart ingeleverd kunnen worden. Op school zijn de de belangrijkste afvalproducten; toners uit printers, TL lampen, batterijen.

vink	mogelijkheden	kansen	Tips-websites
	Standaard in lage kwaliteit printen (in grijstinten) helpt om langer met een toner te printen.	Er kan gebruik gemaakt worden van een Eco font. Er is software die het font automatisch eco maakt zodra het geprint gaat worden.	www.fontspace.com
	vervang kapotte lampen en lege batterijen	Vervang ze met milieubewustere keuzes (oplaadbare batterijen, led lampen).	
	Lege batterijen inleveren	Bij (klus)winkels kan er vaak batterijen, lampen, kapotte apparaten ingeleverd worden.	
	Inleveren van klein chemisch afval voor een goed doel	STichting Aap, Wecycle, KIKA Recyca	Stichting Aap: mobiele telefoons, inktcartridges, tablets www.stichtingaap.nl Wecycle: alle apparaten met een stekker of (oplaadbare) batterij, TL buizen, spaar en Led lampen www.wecycle.nl KIKA: Recyca.be neemt alle soorten toners en ICT materiaal in. Van zowel scholen als ingebracht materiaal van buiten school (thuis) www.nica-ctc.nl
	Inleveren van elektrische apparaten bij de stadsboerderij.	Op stadsboerderijen staat vaak een wecycle bak.	Locaties van stadsboerderijen in Den Haag
	Er staan elektro bakken waar kleine elektrische apparaten in mogen	Deze staan vaak bij andere scheidingsbakken/kleine milieustraat.	Locaties van elektro bakken; zie kaart Den Haag www.denhaag.nl en zoek op elektrobakken

TIP

Kijk eens op www.denhaag.nl/afval

Textiel en Glas

Dit afval zal in zeer beperkte mate op school te vinden zijn. Kijk op de website van Den Haag waar een milieustraat is in de buurt.

To-do-duurzaamheidslijst-Afval

Zwerfafval en Educatie

vink	mogelijkheden	kansen	Tips-websites
	Betrokkenheid bij de eigen leefomgeving; een schone omgeving om te spelen en te recreëren.	Doe een oproep aan medewerkers, leerlingen, ouders, vrijwilligers die zich wil inzetten om zwerfvuil te verminderen. Meld de school aan voor de Gulden Klinker.	Gulden Klinker voor schone en veilige omgeving
	Verzorg educatielessen rondom het thema Schone Leefomgeving Schoon-Heel en Veilig	Leen leskisten en zwerfvuilset bij Milieueducatie of download lesmateriaal.	www.milieueducatiedenhaag.nl
		Promotiemateriaal Nederland schoon en andere organisaties	www.nederlandschoon.nl www.aandeslagmetafval.nl
	Laat zien welke mensen de stad schoonhouden.	Excursie naar de HMS of gastlessen van Veeg-en Straatbedrijf.	www.milieueducatiedenhaag.nl
		Spel zwerfafval (strand) Trasurehunt	www.Trashurehunt.nl

Tot slot

Documentaires en youtube tips:

- Afleveringen van TV West: Johan gaat scheiden over afvalverwerking en de zin van het scheiden van afval. Deze filmpjes zijn te vinden via YouTube. De gemeente Den Haag kan eventueel de afvalbioscoop ter beschikking stellen, een mobiel scherm waar verkorte filmpjes van Johan gaat scheiden op vertoont worden.
- Documentaire: **A plastic ocean**, gaat over plastic en de impact hiervan op onze oceanen. Voor veel mensen is deze documentaire een echte eye opener.
Documentaire: **The true Cost**, gaat over de echte kosten achter de kleding industrie.
- **Ted Talk: No Impact Man**, gaat over zelf het verschil maken.

Links

www.afvalopschool.nl
www.milieueducatiedenhaag.nl/site/klieners
www.slimmetschoolafval.nl

Graag helpen wij jullie verder!

Colofon

Dit is een uitgave van
Gemeente Den Haag
www.denhaag.nl/nme
@milieueducatie
14070
denhaag.nl

Verantwoording

Dit product draagt bij aan de beleidsdoelen van Den Haag

Augustus 2020

